

Aalto-yliopiston kielelliset linjaukset

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 31.10.2021 osoittamassaan kantelussa Aalto-yliopiston kauppatieteiden kandidaattiohjelman ja maisteriohjelman tutkintorakenteita ja opetussuunnitelmia. Kantelija kertoo kiinnittäneensä huomiota siihen, että esimerkiksi rahoituksen opintoja ei ole lainkaan tarjolla suomen tai ruotsin kielellä. Kantelun mukaan tilanne on muuttunut ratkaisevasti sen jälkeen, kun apulaisoikeuskansleri antoi ratkaisun Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielistä vuonna 2013 (OKV/136/1/2013 ja OKV/727/1/2013). Kantelussa todetaan, että kandidaatin tutkinnon opintoja ei enää tarjota pääasiassa suomeksi ja ruotsiksi rahoituksen oppiaineissa, eikä vaihtoehtoisia kursseja rahoituksessa ole tarjolla kotimaisilla kielillä. Aalto-yliopisto ei ole myöskään määritellyt, että kursseilla, joilla opetus on englanniksi, kirjalliset työt saisi kuitenkin tehdä suomeksi.

SELVITYS

Aalto-yliopisto on antanut asiassa selvityksen 1.4.2022. Aalto-yliopistolta pyydettiin kantelussa tarkoitettujen seikkojen lisäksi selvitystä siitä, miten tällä hetkellä kaikissa Aalto-yliopiston kauppatieteellisen ja diplomi-insinööri- ja arkkitehtikoulutuksen kandidaatti- ja maisteriopinnoissa on mahdollista opiskella suomeksi tai ruotsiksi eli paljonko suomen- ja ruotsinkielistä opetustarjontaa on olemassa.

VASTINE

Kantelija on antanut vastineen Aalto-yliopiston selvityksestä.

LAUSUNTO

Aalto-yliopiston antaman selvityksen ja kantelijan antaman vastineen jälkeen asiasta pyydettiin opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto, joka saapui 15.3.2023. Lausuntopyynnössä ministeriötä pyydettiin erityisesti kiinnittämään huomiota yliopistolain 11 §:n tulkintaan.

RATKAISU

Aalto-yliopiston selvitys

Aalto-yliopiston selvityksen mukaan Aalto-yliopistossa laadittiin vuonna 2015 linjaukset tutkinto- ja opetuskielistä. Linjausten mukaan kandidaattikoulutuksen opetustarjonta on pääosin kotimaisilla kielillä ja maisteritason opetustarjonta on pääosin englanniksi. Kaikissa koulutusohjelmissa tutkintokielestä riippumatta voi olla opetus- ja suorituskieleltään englanninkielisiä kursseja ja opintokokonaisuuksia. Kandidaattitason kursseilla ja opintokokonaisuuksissa opetus- ja suorituskieli voi olla yksinomaan englanti vain, jos kysymyksessä on englanninkielisen hakukohteen opinnot, valinnaiset tai vapaaehtoiset opinnot tai muu erityinen syy. Korkeakoulut huolehtivat siitä, että kotimaisella kielellä kandidaatin ja maisterin tutkintoa suorittamaan valituilla opiskelijoilla on maisteritasolla joko mahdollisuus valita tutkintokieleltään kotimainen maisteriohjelma tai mahdollisuus muutoin tehdä opintosuorituksia ja opinnäyte kotimaisella kielellä tutkintokieleltään englanninkielisessä ohjelmassa. Opintosuoritukset annetaan lähtökohtaisesti opetuskielillä. Kun opetuskieli on tekniikan ja taiteiden aloilla suomi tai ruotsi, opiskelijalla on oikeus käyttää opintosuorituksissaan valintansa mukaan suomea tai ruotsia. Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta opinnäytteeseensä opinnäytteen kielellä.

Rehtorin hyväksymien kielellisten linjausten (2019) ja niiden toimeenpanosuunnitelman mukaan kotimaisella kielellä kandidaatin ja maisterin tutkintoa suorittamaan hakeutuneella tulee olla mahdollisuuksia tehdä kotimaisilla kielillä opintoja myös maisterivaiheen tutkinnossa.

Selvityksessä todetaan, että Aalto-yliopiston kauppatieteellisellä alalla on kolme kandidaattiohjelmaa, joista yksi on suomenkielinen ja kaksi englanninkielistä. Suomenkieliselle kandidaattiohjelmalle ja Economics-kandidaattiohjelmalle suunnatusta tarjonnasta noin 70 kurssia eli 40 % kurssitarjonnasta opetetaan suomeksi. Mikkelin yksikön englanninkieliselle International Business -ohjelmalle suunnattu tarjonta on kokonaan englanniksi.

Kauppatieteellisen alan maisterivaiheen kurssitarjonnasta alle 20 kurssia eli hiukan yli 5 % kurssitarjonnasta opetetaan suomeksi.

Selvityksen mukaan tekniikan alan korkeakoulujen tarjoamasta koulutuksesta kandidaattitason eli perus- ja aineopintotason kurssitarjonnasta noin 340 kurssin opetuskieli oli kotimainen kieli. Tämä vastaa noin 60 % koko kandidaattitason kurssien tarjonnasta mukaan lukien myös englanninkieliselle kandidaattiohjelmalle suunnattu tarjonta. Kotimaisilla kielillä tarjottavista kursseista lähes kaikki ovat suomen kielellä tarjottavia kursseja.

Tekniikan alan maisterivaiheen kurssitarjonnasta noin 70 kurssia eli 10 % opetetaan suomeksi ja lisäksi arkkitehtuurin alan maisterivaiheen kurssien (noin 30 kurssia) opetuskielinä ovat sekä suomi että englanti.

Yksittäisen opiskelijan mahdollisuus opiskella kotimaisilla kielillä ei ole selvityksen mukaan suoraan pääteltävissä kokonaiskurssitarjonnasta vaan siihen vaikuttavat hänen oman koulutusohjelmansa hakukohteen tutkintovaatimukset sekä kurssien vaihtoehtoisuus ja valinnaisuus. Lisäksi Aalto-yliopistossa on selvityksen mukaan suhteellisen vapaa mahdollisuus valita sivuaine myös toisesta Aalto-yliopiston korkeakoulusta tai muista korkeakouluista.

Yhteenvetona selvityksessä todetaan, että Aalto-yliopisto on antanut 2015 tutkinto- ja opetuskielistä linjaukset, joissa pyrittiin huomioimaan muun muassa apulaisoikeuskanslerin kanteluratkaisu vuodelta 2013. Aalto-yliopistossa on edelleen voimassa linjaus, jonka mukaan kandidaattikoulutus on pääosin kotimaisilla kielillä ja maisterikoulutus pääosin englanniksi. Sekä kauppatieteellisellä että tekniikan aloilla kandidaattivaiheen yhteiset perusopinnot ovat kotimaisilla kielillä. Koulutusalojen peruskäsitteet opiskellaan siten kotimaisilla kielillä. Suurin osa erityisesti maisterivaiheen opetuksesta on englanniksi. Millään tutkintotasolla englanti ei kuitenkaan ole yksinomainen opetus- ja tutkintokieli.

Aalto-yliopisto pyrkii selvityksensä mukaan siihen, että hakijoilla on hakuvaiheessa mahdollisimman realistinen ja ennakoitava kuva koulutuksesta ja opetuskielistä. Samoin koulutuksessa pyritään siihen, että opiskelijat tietävät kielelliset oikeutensa ja mahdollisuutensa käyttää kotimaisia kieliä opinnoissaan. Kurssin suorituskieki on pääsääntöisesti opetuskieli. Opetettavan kurssin suoritushdollisuus voidaan antaa myös muulla kuin opetuskielellä. Mahdollisuus tulee ohjeiden mukaan merkitä opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelmätietojen perusteella tätä mahdollisuutta tarjotaan kuitenkin vähän. Selvityksessä todetaan, että Aalto-yliopistossa on syytä selvittää, onko suoritushdollisuus aina kattavasti kirjattu kurssitietoihin ja onko mahdollisuudelle kysyntää. Kauppakorkeakoulun selvityksen mukaan kauppatieteellisellä alalla on huolehdittu siitä, että nimenomaan kandidaattivaiheen perusopinnot mukaan lukien rahoituksen peruskurssi ovat suomeksi. Kauppatieteellisellä alalla on tarjolla useita eri kandidaattivaiheen pääaineita, joista osa on kokonaan tai osittain suomeksi.

Opiskelija voi selvityksen mukaan suunnata opintopolkuaan kandidaattiohjelman sisällä huomioiden myös mahdollisuutensa suorittaa opintoja suomeksi. Aalto-yliopistolla ei ole kauppatieteellisellä alalla ruotsinkielistä koulutusvastuuta, joten kauppakorkeakoululla ei ole velvollisuutta tarjota opintoja tai suoritushallintoja ruotsiksi. Rahoituksen pääaine kandidaattiohjelmassa ja rahoituksen alan maisteriohjelma ovat englanniksi kuten kantelukirjelmässä on todettu. Tämä johtuu kauppakorkeakoulun selvityksen mukaisesti alan kansainvälisyydestä sekä englannin kielen keskeisestä asemasta rahoitusalan kielenä sekä akateemisessa ympäristössä että työelämässä yleisesti. Lisäksi kansainvälisyystavoitteiden saavuttaminen ja ansioituneen akateemisen henkilöstön saaminen edellyttävät kansainvälisiä rekrytointia. Vahva englanninkielinen opetustarjonta tukee kauppakorkeakoulun koulutuksessa keskeistä vaihto-opiskelua. Aalto-yliopiston näkemyksen mukaan kauppakorkeakoululla ei ole velvoitetta tarjota kaikkia pääaineita suomeksi kandidaattivaiheessakaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnon mukaan yliopistolain mukaisella yliopiston opetus- ja tutkintokielellä tarkoitetaan vakiintuneen tulkinnan mukaisesti kieltä, jota käytetään yliopiston opetuksessa, tutkinnoissa ja tehtäessä tutkintoon kuuluvia suorituksia (Olli Mäenpää, Yliopistolaki, 2009, s.332). Tutkinnon kieli määrittelee sen, minkä kielisen tutkintotodistuksen ja tutkintotodistuksen tutkinnon suorittanut opiskelija saa. Opetuksen kielellä tarkoitetaan kieltä, jolla opetusta annetaan. Tutkinnolla voi olla vain yksi kieli, vaikka opetuksessa käytettäisiinkin useampaa kieltä.

Ministeriö toteaa lausunnossaan, että voimassa olevan yliopistolain 11 §:n 2 momentin mukaan yliopisto voi päättää lisäksi muun kielen kuin 1 momentin mukaisen opetus- ja tutkintokielensä käyttämisestä opetus- ja tutkintokielenä ja opintosuorituksissa. Koska päätösvalta koskee muun kuin 11 §:n 1 momentin mukaisen opetus- ja tutkintokielen lisäksi käytettävää opetus- ja tutkintokieltä, yliopisto ei voi poiketa siitä, että se käyttää opetus- ja tutkintokielenään 11 §:n 1 momentissa määriteltyä kieltä. Yliopistolain sääntely jättää kuitenkin tarkemmin yliopiston päätettäväksi sen, missä laajuudessa se käyttää lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä, ja miten paljon niiden sijasta tai ohella voidaan käyttää muita kieliä. Joka tapauksessa yliopiston on turvattava perustutkintojen opetus ja suoritettavuus lakisääteisillä opetus- ja tutkintokielillä (Olli Mäenpää, Yliopistolaki, 2009, s.332).

Ministeriö toteaa lausunnossaan yhtyvänään vuonna 2013 Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielistä antamissani kanteluratkaisuissa esittämiini näkemyksiin ja toteaa, että yliopistolain 11 §:n 1 momentin mukaisesti Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa opetus- ja tutkintokielen tulee olla suomi ja 11 §:n 2 momentin mukaisesti englantia voidaan käyttää opetus- ja tutkintokielenä suomen kielen lisäksi. Pykälän sanamuoto ilmaisee sen lähtökohdan, että 11 §:n 1 momentissa määritellyt yliopiston lakisääteiset opetus- ja tutkintokielet ovat yliopiston pääasiallisia opetus- ja tutkintokieliä ja muut kielet on tarkoitettu täydentämään lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä.

Käytännössä tämä tarkoittaa ministeriön lausunnon mukaan sitä, että sekä kauppatieteiden kandidaatin että kauppatieteiden maisterin tutkinto tulee voida suorittaa Aalto-yliopistossa suomeksi. Lain sanamuoto ei opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan kuitenkaan suoraan edellytä, että kaikki mainittuihin tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat ja niiden pääaineet tulisi olla suoritettavissa kokonaan tai pääosin suomeksi.

Kauppatieteellisellä koulutusosalalla yliopistojen koulutusvastuita ei ole yliopistolain 7 §:n 3 momentin nojalla säännelty tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (1451/2014) vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi tekniikan koulutusalan osalta on säännelty. Aalto-yliopistolla on yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) mukaan velvollisuus järjestää kauppatieteiden kandidaatin tutkintoon ja kauppatieteiden maisterin tutkintoon johtavaa koulutusta, mutta yliopistolla on päätösvalta sen osalta, mitä koulutusohjelmia ja pääaineita se koulutusosalalla järjestää. Aalto-yliopistolla voi olla sekä suomen- että englanninkielisiä koulutusohjelmia ja pääaineita, ja ne voivat erota sisällöllisesti toisistaan.

Ottaen kuitenkin huomioon edellä kuvattu lähtökohta yliopistolain 11 §:n 1 momentin mukaisen lakisääteisen opetus- ja tutkintokielen luonteesta yliopiston pääasiallisena opetus- ja tutkintokielenä, englannin kielen käyttäminen yliopiston lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä merkittävästi laajemmin niin, että lakisääteisillä opetus- ja tutkintokiellillä suoritettavissa olevien koulutusohjelmien ja pääaineiden määrä on huomattavasti pienempi kuin englannin kielellä suoritettavien koulutusohjelmien ja pääaineiden määrä, voidaan pitää ministeriön lausunnon mukaan ongelmallisena. Aalto-yliopiston selvityksen mukaan sillä on kauppatieteiden koulutusosalalla tarjolla yksi suomenkielinen kandidaattiohjelma ja kaksi englanninkielistä kandidaattiohjelmaa. Suomenkielisen kandidaattiohjelman seitsemästä pääaineesta neljässä englanninkielisen opetuksen osuus on reilusti alle puolet ja kahdessa pääaineessa enintään puolet. Ainoastaan yksi pääaine on kokonaan englanninkielinen (rahoitus). Maisteriohjelmia on yhteensä kahdeksan, joista yksi on suomenkielinen ja loput englanninkielisiä. Opinnäytteen voi suorittaa kaikissa ohjelmissa suomeksi tai englanniksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että maisterivaiheen osalta englanninkielisten pääaineiden osuutta kaikista pääaineista voidaan pitää huomattavana.

Jotta kauppatieteen kandidaatin ja kauppatieteen maisterin tutkinnot olisi yliopistolain 11 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla mahdollista suorittaa suomen kielellä, opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että opiskelijoilla on oltava mahdollisuus suorittaa molemmat tutkinnot niin, että pääosa niiden opetuksesta on tarjolla suomen kielellä. Opiskelijoiden omista valinnoista riippuen englanninkielisen opetuksen määrä voi olla suurempikin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lausunnossaan lopuksi, että se on asettanut professori Janne Saarikiven selvityshenkilöksi hankkeeseen, jonka tavoitteena on selvittää suomen ja ruotsin kielen asemaa yliopistoissa annettavassa koulutuksessa ja tieteellisessä tutkimuksessa. Selvitysraportti luovutetaan ministeriölle viimeistään 31.3.2023. Selvityksessä tarkastellaan erikseen yliopistojen kandidaatti-, maisteri- ja tohtoriohjelmien opetuskieliä, opinnäytteiden kieliä, rekrytointikäytäntöjä, julkaisukäytäntöjä sekä kielten käyttöä yliopistohallinnossa ja yliopistojen arjessa. Hanke tuottaa loppuraportin, jonka tulosten pohjalta on mahdollista esittää koulutus- ja kielipoliittisia suosituksia.

Selvitys yliopistojen kielivalinnoista

Joulukuussa 2022 opetus- ja kulttuuriministeriö tilasi dosentti Janne Saarikiveltä selvityksen Suomen korkeakoulujen kielikäytänteistä. Selvitys annettiin opetus- ja kulttuuriministeriölle 31.3.2023. Selvitystä ei ole vielä julkaistu. Selvityksen mukaan sen taustalla on tilanne, jossa korkeakoulujen toimintaympäristö on aiempaa kansainvälisempi ja yliopistojen kansainvälisten ja kansallisten tehtävien yhdistäminen aiheuttaa muutoksia opetus- ja tutkimuskäytänteisiin monissa Euroopan maissa. Erityisesti vuonna 2004 alkanut Bolognan prosessi on selvityksen mukaan moninkertaistanut kansainvälisten opetusohjelmien määrän ja muuttanut täysin yliopistojen kielikäytänteet.

Selvityksessä todetaan muun muassa, että oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen ratkaisut oikeudesta opiskella kansalliskielillä eivät ole johtaneet muutoksiin yliopistoissa, vaan englanninkielinen opetus on päinvastoin entisestään lisääntynyt. Selvityksessä on esitetty suosituksia, joiden mukaan opiskelijoiden ja opettajien kielellisiä oikeuksia ja velvollisuuksia olisi selvennettävä selvityksessä ehdotetuin monin eri tavoin. Selvityksen mukaan yliopistojen rahoitusmallit eivät kannusta opettamaan tai julkaisemaan kansalliskielillä. Opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa tietty kokonaisuus kansalliskielellä ei useinkaan ole selkeästi järjestetty. Erityisen vaikealta tilanne vaikuttaa ruotsinkielisen opetuksen suhteen.

Oikeudesta tenttiä ja kirjoittaa opetusnäytteitä kansalliskielillä viestitään usein ristiriitaisesti, ja opiskelijat kokevat painetta kirjoittaa opinnäytteitä englanniksi. Selvityksessä todetaan, että jotta yliopistossa voisi tulevaisuudessa opiskella suomeksi ja ruotsiksi monipuolisesti, tarvitaan muutoksia sekä rahoitusmalleihin, kielitaitovaatimuksiin, kielikoulutukseen, rekrytointiin, asenteisiin että mahdollisesti myös lainsäädäntöön.

Kansalliskielistrategia

[Kansalliskielistrategia](#) hyväksyttiin valioneuvoston periaatepäätöksenä 2.12.2021. Strategian tavoitteena on turvata, että Suomessa on jatkossakin kaksi elävää kansalliskieltä. Suomen kielen osalta päätavoitteena on kielen käyttöalan kaventumisen estäminen. Ruotsin kielen osalta tavoitteena on ruotsinkielisten palvelujen toimivuuden ja saatavuuden turvaaminen sekä kieliyhteisön elinvoimaisuuden vahvistaminen. Strategisten päämäärien alle on koottu konkreettisia toimenpiteitä, joiden toteuttamisvastuu on osoitettu eri ministeriöille. Osa toimenpiteistä on valtioneuvoston suosituksia muille toimijoille kuin ministeriölle.

Strategiassa todetaan muun muassa (s. 105), että korkeakouluissa tulee tarjota laadukasta ja monipuolista koulutusta ja mahdollisuuksia tutkimuksen tekemiseen molemmilla kansalliskielillä. Korkeakoulutuksessa opiskelijoiden kielellisten oikeuksien toteutumiseen liittyy käytännön ongelmia esimerkiksi mahdollisuudessa suorittaa tenttejä ja laatia opinnäytteitä omalla äidinkiellällä. Korkeakoulutuksella ja toisen asteen koulutuksella tulee myös varmistaa, että molempia kansalliskieliä taitavia asiantuntijoita ja ammattilaisia on riittävästi saatavilla yhteiskunnan keskeisimmissä tehtävissä.

Arviointi

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Pykälän 3 momentin mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

Perustuslain 17 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Pykälän 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla.

Yliopistolain (558/2009) 11 §:n 1 momentissa määritellään yliopistoissa käytettävät opetus- ja tutkintokielet. Yliopisto voi pykälän 2 momentin mukaan lisäksi päättää muun kielen kuin 1 momentin mukaisen opetus- ja tutkintokielenä käyttämisestä opetus- ja tutkintokielenä ja opinto-suorituksissa.

Yliopistolain 11 §:ssä on pysytetty ennallaan 1.1.2010 kumotun yliopistolain (645/1997) mukainen opetus- ja tutkintokieltien sääntely. Aalto-yliopistosta 11 §:n 1 momentissa on säädetty, että sen opetus- ja tutkintokieleen sovelletaan vastaavasti, mitä sen muodostaneiden yliopistojen tutkintokielestä säädetään yliopistolain (645/1997) 9 §:ssä. Säännöksen mukaisesti yliopistouudistuksen yhteydessä yhteen sulautuneiden yliopistojen opetus- ja tutkintokieli säilyi kunkin yksikön osalta sellaisena kuin se oli ennen yliopistojen yhdistymistä. Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielet ovat näin ollen suomi ja ruotsi teknillistieteellisellä ja taideteollisella alalla ja suomi kauppatieteellisellä alalla. Yliopistolain 11 §:ssä ei ole erikseen määritelty sitä, mitä opetus- ja tutkintokielellä tarkoitetaan.

Vuonna 2013 antamissani ratkaisuissa OKV/136/1/2013 ja OKV/727/1/2013 totesin muun muassa, että perustuslain 16 ja 17 §:n säännökset huomioon ottaen on selvää, ettei lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä voida kokonaan syrjäyttää ja että suomen kielen tulee edelleen säilyä yhtenä opetus- ja tutkintokielenä. Totesin yliopistolain jättävän kuitenkin melko pitkälti yliopiston itsensä päätettäväksi, missä laajuudessa lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä on käytettävä, ja miten paljon niiden sijasta tai ohella voidaan käyttää muita kieliä. Muiden kielten käyttö ei kuitenkaan ratkaisujeni mukaan saa olla niin laajaa, että suomen asema opetus- ja tutkintokielenä syrjäytyy. Arvioin ratkaisuissani, ettei Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun päätös tarjota ainoastaan englanninkielisiä maisteriohjelmia syksystä 2013 alkaen ollut perustuslain 16 ja 17 §:n edellyttämien velvoitteiden eikä yliopistolain 11 §:n mukainen.

Saamani selvityksen mukaan Aalto-yliopisto on vuonna 2015 antanut tutkinto- ja opetuskielistä linjaukset, joissa pyrittiin huomioimaan muun muassa edellä mainitut ratkaisuni. Sekä kauppatieteellisellä että teknillisillä aloilla kandidaattivaiheen yhteiset perusopinnot ovat selvityksen mukaan kotimaisilla kielillä. Valtaosa kandidaattivaiheen opetuksesta ja lähes kaikki maisterivaiheen opetus on kuitenkin englanniksi. Selvityksen perusteella englanninkielisen opetuksen osuus on näin ollen huomattava.

Aalto-yliopiston rehtorin hyväksymien kielellisten linjausten ja niiden toimeenpanosuunnitelman mukaan kotimaisella kielellä kandidaatin ja maisterin tutkintoa suorittamaan hakeutuneella tulee olla mahdollisuuksia tehdä kotimaisilla kielillä opintoja myös maisterivaiheen tutkinnossa. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun selvityksen mukaan myös maisteriohjelmien osalta Aalto-yliopiston linjaukset toteutuvat hyvin, koska opiskelijoille on tarjolla sekä suomenkielinen maisteriohjelma että mahdollisuus suorittaa opintoja suomeksi englanninkielisissä ohjelmissa.

Selvityksessä todetaan lisäksi, että yksittäisen opiskelijan mahdollisuus opiskella kotimaisilla kielillä ei ole suoraan pääteltävissä kokonaiskurssitarjonnasta vaan siihen vaikuttavat hänen oman koulutusohjelmansa hakukohteen tutkintovaatimukset sekä kurssien vaihtoehtoisuus ja valinnaisuus.

Maisterivaiheen kurssitarjonnasta kauppatieteellisellä alalla käytännössä kuitenkin vain hiukan yli 5 % opetetaan suomeksi ja tekniikan alalla noin 10 %. Aalto-yliopiston linjausten kuvaamien mahdollisuuksien tehdä suomenkielisiä opintoja voi näin ollen arvioida olevan varsin vähäisiä eivätkä linjaukset ole kantelun ja vastineen mukaan käytännössä toteutuneet. Kauppatieteen maisterivaiheen suomenkielinen opetus näyttäisi suuntautuvan lähinnä vapaavalintaisiin, pääainetta tukeviin yritys juridiikan tai tietotekniikan opintoihin. Itse pääainetta ei kuitenkaan voi opiskella suomeksi. Teknillisellä alalla tilanne on hieman parempi, mutta senkään ei voi arvioida vastaavan mitenkään opetusministeriön lausunnossakin viitattua lähtökohtaa vieraskielisen opetuksen täydentävyydestä.

Täydentävyydestä ei voida myöskään puhua kauppatieteen kandidaattiopinnoissa, kun Aalto-yliopiston selvityksen mukaan suomenkielisen kandidaattiohjelman kurssitarjonnasta noin 40 % opetetaan suomeksi. Tämä on erityisen merkilläpantavaa, kun Aalto-yliopiston omienkin vuoden 2015 linjausten mukaan: ”Kandidaattitason kursseilla ja opintokokonaisuuksissa opetus- ja suorituskielet voi olla yksinomaan englanti vain, jos kysymyksessä on englanninkielisen hakukohteen opinnot, valinnaiset tai vapaaehtoiset opinnot tai muu erityinen syy.”

Oikeuskanslerin tehtävä on laillisuusvalvonnallinen eli sen arvioiminen, miten yliopisto noudattaa lakia ja nyt tehtävässä arvioinnissa kohteena ovat perustuslaki ja yliopistolaki. Oikeuskanslerin tehtäviin ei kuulu tehdä akateemista, yliopiston tieteelliseen autonomiaan ja harkintavaltaan sisältyvää arviointia tutkintojen ja opetuksen järjestämisestä eikä ottaa kantaa esimerkiksi Saarikiven raportin kehittämissuhteisiin. Raportista käy kuitenkin hyvin ilmi, että suomen kielen aseman turvaamiseksi yliopisto-opetuksessa tarvitaan monipuolisia ja pitkäjänteisiä toimia.

Nähdäkseni Aalto-yliopiston antama selvitys kuvastaa kielellisten oikeuksien toteutumisen näennäisyyttä ja yliopistolain vastaista tilannetta Aalto-yliopistossa. Saamani selvityksen perusteella on tehtävissä johtopäätös, jonka mukaan englanninkielinen opetus on kauppatieteellisen ja teknillisen alan maisterikoulutuksessa käytännössä syrjäyttänyt suomen kielen ja muuttunut pääasialliseksi opetuskieleksi myös kandidaattiopinnoissa. Laki ei sinänsä myöskään tee eroa kandidaatti- ja maisteriopintojen välillä, joten yliopistolain 11 § soveltuu yhtä lailla kummankin tutkinnon opintoihin.

Yliopistolaki antaa yliopistolle harkintavaltaa päättää, missä määrin yhtäältä lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä ja toisaalta muita kieliä – eli lähinnä englantia - käytetään opetuksessa. Lainmukaisen eli yliopistolain määrittämän harkintavallan rajat ylitetään, jos englannin kielen käyttö syrjäyttää suomen aseman opetus- ja tutkintokielenä. Näin on selvitysten perusteella Aalto-yliopistossa käynyt.

Yhdyn opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan opiskelijoilla on oltava halutessaan mahdollisuus suorittaa sekä kandidaatin että maisterin tutkinnot niin, että pääosa opetuksesta on tarjolla suomen kielellä. Yliopistolain 11 §:n sanamuoto ei kuitenkaan suoraan edellytä, että kaikki mainittuihin tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat ja niiden pääaineet tulisi olla suoritettavissa kokonaan tai pääosin suomeksi. Opiskelijoiden omista valinnoista riippuen englanninkielisen opetuksen määrä voi olla suurempikin. Yliopistolain 11 §:n sanamuoto ilmaisee kuitenkin sen lähtökohdan, että 11 §:n 1 momentissa määritelty yliopiston lakisääteiset opetus- ja tutkintokielet ovat yliopiston pääasiallisia opetus- ja tutkintokieliä ja muut kielet on tarkoitettu täydentämään lakisääteisiä opetus- ja tutkintokieliä. Muiden kielten käyttö ei kuitenkaan saa olla niin laajaa, että suomen kielen asema opetus- ja tutkintokielenä syrjäytyy.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän Aalto-yliopiston huomiota yliopistolain 11 §:n noudattamiseen. Pyydän yliopistoa ilmoittamaan minulle viimeistään 31.12.2023, mihin toimenpiteisiin päätökseni on johtanut.

Lähetän päätökseni opetus- ja kulttuuriministeriölle sen arvioimiseksi, mihin toimenpiteisiin päätökseni antaa aihetta. Pyydän ministeriötä ilmoittamaan minulle arviointinsa tuloksista viimeistään 31.10.2023.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama